

Фармакоекономіка: наука і дисципліна



Ольга Заліська

Про становлення і розвиток фармакоекономіки у світі та в Україні — розповідь фундатора цього наукового та освітнього напрямку в Україні, д-ра фарм. наук, завідувача кафедри організації та економіки фармації, технології ліків та фармакоекономіки ФПДО ЛНМУ ім. Данила Галицького, професора Ольги Заліської

МУДРО, СПРАВЕДЛИВО, ЕФЕКТИВНО

— Розвиток науки, інтенсивні процеси встановлення взаємозв'язків

між дисциплінами, які раніше вважалися традиційно самостійними, є ознакою прогресу, вважав професор Г.М. Добров, основоположник Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки НАН України, — зазначає Ольга Заліська. — Наука визначається як організаційна та інформаційна система для отримання нових знань, відповідно «нова дисципліна повинна бути постачальником інформації, необхідної для прийняття рішень, і водночас розробляти методи їхнього впровадження в практику».

Фармакоекономіка — сучасна наука і навчальна дисципліна, яка активно розвивається з 70-х років ХХ ст. у Канаді, США, Великобританії, Австралії та інших країнах з різними моделями страхової медицини. На мою думку, ця наука виникла для усунення диспропорції між зростаючими потребами схем діагностики, профілактики і лікування захворювань та обмеженими фінансами кожної країни.

За даними ВООЗ, у жодній державі світу потреби національної охорони здоров'я не фінансуються повністю, тому раціоналізація витрат є глобальним завданням. З 1995 р. у світі діє **Міжнародне товариство фармакоекономічних досліджень (ISPOR)**, що розвиває теоретичні, методологічні підходи, координує діяльність провідних центрів, агентств з фармакоекономічних досліджень, які на даний час проводять оцінку технологій системи охорони здоров'я (англ. — HTA). Головна мета ISPOR — впроваджувати результати фармакоекономічних досліджень у практику охорони здоров'я з метою гарантування, що обмежені ресурси системи охорони здоров'я суспільство розподіляє мудро, справедливо та ефективно.

За визначенням ISPOR, **«фармакоекономіка** — це наука і дисципліна, яка оцінює повну вартість ЛЗ, обслуговування і програм для медичної допомоги. Вона зосереджується на терапевтичних, економічних і гуманістичних аспектах надання медичної допомоги для профілактики, діагностики і лікування захворювань. Фармакоекономіка забезпечує інформацією керівників закладів охорони здоров'я для оптимального розподілу ресурсів системи охорони здоров'я».

Фармакоекономічний аналіз (ФА) — це дослідження, ідентифікація та порівняння терапевтичних результатів, показників якості життя та витрат при застосуванні альтернативних технологій в системі охорони здоров'я, фармацевтичній опіці, інших послугах та визначення їхніх переваг для окремої особи, системи охорони здоров'я та суспільства в цілому.

Основними методами ФА є «вартість — ефективність», «мінімізація вартості», «вартість — користь», «вартість — вигода», «вартість захворювання». На даний час розвиваються «аналіз впливу на бюджет», «розподіл ризику» та «мультикритеріальний аналіз рішень». Саме результати ФА надають інформацію для визначення переліку ЛЗ з оптимальним показником «витрати — ефективність» для гарантованого обсягу надання населенню медичної допомоги та відшкодування витрат (реімбурсації) на ліки.

МІЙ ПЕРШИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНГРЕС

Засновником і першим директором ISPOR у 1995–2014 рр. була доктор філософії, економіст Мерилін Дікс Сміт (Marylin Dix Smith), яка мала великий досвід управління науковими організаціями і жила ідеєю покращити доступ пацієнтів до інноваційних ЛЗ. Вона організувала однодумців з метою спільної роботи, створивши ISPOR, яке системно проводить щорічні міжнародні конгреси і є платформою для обміну ідеями, науковими рекомендаціями та визначення стратегічних напрямків розвитку фармакоекономічних досліджень. Саме Мерилін Дікс Сміт як засновник запросила мене для участі у 4-му Європейському конгресі ISPOR в Каннах (Франція).

— У 2001 р. мені пощастило, бо моя стаття про розвиток фармакоекономічних досліджень у практиці та освіті в Україні вперше була включена до програми 4-го Європейського конгресу ISPOR, який відбувся у Каннах (Франція) 1–3 листопада 2001 р., — пригадує Ольга Миколаївна. — Кани зустріли мене осінньою прохолодою, порожніми вуличками та штормовими хвилями. Однак це було неймовірно, бо я отримала запрошення на міжнародний форум для представлення усної доповіді про перші кроки і результати впровадження фармакоекономіки в Україні.

Завдяки участі у цьому європейському конгресі я набула море нових знань, досвіду і комунікацій. У форумі брали участь майже 300 спеціалістів з провідних країн світу. Мерилін Дікс запам'яталася мені як тендітна жінка і сильна непересічна особистість, що відчувала наукові ідеї та потреби медичної допомоги і прагнула удосконалити підходи до економічно ефективного використання ресурсів країн світу.

На той час ми вперше в Україні підготували, враховуючи світові надбання, і видали: перший навчальний посібник з грифом ЛНМУ ім. Данила Галицького «Фармакоекономіка у 2 частинах (Заліська О.М., 2000); типову навчальну програму «Фармакоекономіка» з грифом МОЗ України (2001); інноваційну Програму фармакоекономічної оцінки лікарських засобів в Україні, яка пройшла рецензування в ПК комісії «Фармація» (Голова — акад. НАНУ Черних В.П.) та «Терапія» (Голова — акад. НАНУ і АМНУ Мала Л.Т., Харків). Ця Програма була включена до Реєстру нововведень МОЗ України (2001).



Згодом для реалізації її положень були видані перші в Україні методичні рекомендації «Використання методів фармакоекономічної оцінки лікарських засобів в Україні (Заліська О.М., за ред. проф. Парновського Б.Л., 2002), які були впроваджені в усі Департаменти (на той час Управління) охорони здоров'я 25 областей України.

Ми видали перший в Україні навчальний посібник «Основи фармакоекономіки» з грифом МОЗ України, який був впроваджений для навчання студентів за спеціальностями «Фармація» та «Клінічна фармація» у провідних вищих навчальних медичних закладах Львова, Харкова, Києва, Запоріжжя, Чернівців. Усі ці навчальні видання та наукові розробки активно підтримував мій науковий керівник д-р фарм. наук, професор Борис Людомирович Парновський (завідувач кафедри у 1979–2012 рр.), який тонко відчував наукові ідеї, їхню актуальність і необхідність запровадження нової дисципліни «Фармакоекономіка» у систему післядипломної освіти провізорів, а також наукової співпраці. Він першим читав мої наукові праці, рукописи навчальних посібників, навчальних програм. Я вдячна долі і моя особлива подяка і шана керівнику і учителю, наставнику професору Борису Людомировичу Парновському за підтримку як науковця.

Отже, з 2001 р. була вперше започаткована системна співпраця з ISPOR, відтак, щорічно наші наукові результати у формі абстрактів і публікацій включалися після рецензування трьома європейськими експертами у програми світових та європейських конгресів цієї організації.

ПІОНЕРИ: ФАРМАКОЕКОНОМІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗПОЧАЛИСЯ У ЛЬВОВІ

У січні 2004 р. я захистила докторську дисертацію на тему «Теоретичні основи та практичне використання фармакоекономіки в Україні» (науковий консультант — професор Парновський Б.Л.), і це стало потужним поштовхом до розвитку академічних фармакоекономічних досліджень у нашій країні. У вищих медичних навчальних закладах почали розробляти методик, зокрема, в ЛНМУ, НФаУ (де згодом відкрилася однойменна кафедра для студентів) тощо.

У 2008 р. ми заснували Український відділ Міжнародного товариства фармакоекономічних досліджень при кафедрі організації і економіки фармації, технології ліків та фармакоекономіки ЛНМУ ім. Данила Галицького. Водночас відкрили англomовну сторінку України на міжнародному сайті <https://www.ispor.org/RegionalChapters/Chapter/Ukraine>. А для поширення знань і новітньої інформації з фармакоекономіки серед провізорів і лікарів створили перший український сайт з фармакоекономіки www.uspor.org.ua, який містить сучасні дані з конгресів ISPOR, форумів Українського відділу ISPOR, навчальні модулі з фармакоекономіки.

Завдяки нашим напрацюванням створено та впроваджено типові навчальні програми з фармакоекономіки, навчальні посібники, видано перший в Україні підручник з фармакоекономіки (2007).

У 2013–2016 рр. я очолювала Комітет з освіти у Європейській мережі ISPOR CEENET, що дозволило впровадити нові навчальні технології та сформувати програму спеціальних міжнародних тренінгів з НТА. У цій роботі активну участь брала старший викладач кафедри, канд. фарм. наук Ореста Піняжко, яка є членом Експертного комітету з відбору основних лікарських засобів МОЗ України і впроваджує у законодавство та практику європейські підходи з НТА та фармакоекономіки.

УКРАЇНСЬКІ ФОРУМИ ISPOR

За словами Ольги Заліської, значними успіхами у системній міжнародній співпраці вона завдячує координатору від ISPOR Надії Мальдонадо (Nadia Maldonado), людині з великим серцем, яка родом з України і постійно підтримує наукові та освітні ініціативи Українського відділу ISPOR. Так, уперше керівництво ISPOR затвердило Програму Українського форуму та включила її в офіційну програму 14-го Європейського конгресу ISPOR у Мадриді (Іспанія, 2011), в якій брали участь провідні науковці з ЛНМУ, НФаУ (Харків), Тернопільського медичного університету, Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ).

— Я пишаюся тим, що Українські форуми Українського відділу ISPOR стали системними і щорічно включені у програму світових зустрічей ISPOR у США, — наголошує Ольга Заліська. — Зокрема, успішно проведені Українські форуми у Філадельфії (2015), Вашингтоні (2016) та Бостоні (2017) — до речі, усі доповіді виголошувалися англійською. На Українських форумах були присутні перші керівники ISPOR, зокрема Виконавчий директор ISPOR Ненсі Берг (Nancy Berg), яка з 2014 р. очолила ISPOR, Президенти ISPOR — провідні фахівці з фармакоекономіки, яких обирають кожні два роки, зокрема, Дебора Маршал (Debra Marshall), Ден Малон Daniel Malon), Луї Гаррісон (Loi Garrison), директор ISPOR EMEA Юлія Чамова (Julia Chamova), а також керівники Європейської мережі CEENET: Влад Зак (Vladimir Zah), Золтан Кало (Zoltan Kalo) та багато колег з європейських відділів ISPOR.

Основними напрямками діяльності Українського відділу — USPOR — є обґрунтування та розвиток нових методик фармакоекономічних досліджень та їхнє впровадження у практику надання медичної допомоги, а також створення нових навчальних програм з фармакоекономіки та оцінки технологій охорони здоров'я, проведення тренінгів, семінарів, науково-практичних конференцій.

У 2008 р. Український відділ ISPOR отримав свою сторінку на офіційному сайті www.ispor.org. І цього ж року ми були учасниками 11-го Європейського конгресу в Афінах (Греція), де мали усні і стендові доповіді (професор Заліська О.М., доц. Майнич-Качерай Ю.В.).

*Список літератури знаходиться в редакції
Продовження читайте у наступному номері*